

Пише:
Спаса
Бошњак

Vankuver, avgusta 2008.

"Kathy", I said, as we boarded a Greyhound in Pittsburgh, Michigan seems like a dream to me now.
...I've come to look for America...

America, Simon & Garfunkel

I baš kao u pesmi, ukrcao sam se tog 6. jula uveče u *Greyhound* bus u Pitsburgu i krenuo prema Njujorku pun iščekivanja, skoro kao oni unezvereni evropski emigranti koji su se krajem prošlog veka iskrcavali na Elis Ajlendu. Njujork je, bez pardona, za celu moju generaciju, a i šire, "must see" mesto, pogotovo ako čovek ionako obitava na ovom kontinentu. O Njujorku, čak i ako nikad nisu bili u njemu, svi sve znaju i mnoge njegove ulice svakom izgledaju familijarne jer ih je nebrojeno puta zabeležila filmska kamera: *Peta Avenija, Park Avenija, 42-ga ulica, Brodvej, Vol Strit, Grinič Vilidž, Mala Italija, Bruklinski most, Most u 59-toj ulici, SoHo* i da ne ređam dalje...Dok bus klizi niz autoput br. 76, koji povezuje Pitsburg i Filadelfiju, razmišljam da li će Njujork ispuniti moja očekivanja i dokazati da je prestonica moderne civilizacije, Vavilon XX veka, u koga smo (pre svega krivicom Holivuda i rokenrola), svi mi, deca iz jednog od istočno-evropskih socijalističkih rajeva, gledali kao u krajnji domet naše žudnje za zapadom i njegovom dekadentnom kulturom. Možda najbolju definiciju kulturnološkog fenomena zvanog Njujork Siti je dao jedan od njegovih najvećih glorifikatora - Vudi Alen u filmu *Manhattan*:... *for him NYC was a metaphor for the decay of contemporary culture*. Sve mi se ovo i još ponešto motalo po glavi dok smo se u svitanje primicali Njudžersiju, a onda posle skoro jedan sat vožnje kroz industrijsku zonu - epic moment: prva panorama Menhetna. Spuštamo se ispod Hadsona u Linkolnov tunel i već prvi bliski susret sa scem Velike Jabuke je prepun simbolike: podižem glavu da ispratim njujorške vertikale i čitam ogromna slova na krovu jednog nebo-dera *Hotel New Yorker*... Ne, ovo je previše simbolično, da bi bilo slučajno - hotel u kome je Tesla proživio svoje poslednje samotnjačke godine i na kraju umro. Kroz nekoliko minuta izlazim sa štajge na uglu Osme Avenije i 42-ge ulice, a samo blok dalje novo iznenađenje - zgrada *Njujork Tajmsa*. Na žalost, nisam imao rezime kod sebe. Možda neki drugi put.

Moj domaćin, Đole Ilijin, maše mi sa druge strane ulice i posle kraćeg zdravljenja krećemo kroz gungulu ka *Tajms Skveru*. Đole je u bivšem životu bio etnograf i rok muzičar, vođa jedne od najboljih jugoslovenskih prog-rok grupa - *Tako*. U Njujork je došao 1989. godine na usavršavanje za studijskog snimatelja, a kad je počeo rat rešio je da privremeno ostane gde se zatekao. To njegovo "privremeno" traje već devetnaest godina. Uspeo je da sve ove godine živi od muzike (i još nekih dodatnih poslova) radeći kao baletski korepetitor u jednoj umetničkoj školi u Harlemu. Jedno vreme je vo-

dio studio za snimanje muzike, a radio je i muziku za televizijske reklame. Obe LP ploče grupe *Tako* i njegov solo-album *Zabranjeno prisluškivanje* koji je objavio polovinom osamdesetih, danas su kultne ploče jugo-roka i u međuvremenu doživele su dva reizdanja - u Nemačkoj i Brazilu. Stojim sa Đoletom na jednom od uglova *Tajms Skvera* i bezuspešno se borim za kiseonik. Saobraćaj na Menhetnu je potpuno apokaliptičan, a devedest posto automobila su oni sa oznakom NYC Taxi. Đole mi predlaže da skoknemo do srpske crkve koja se nalazi nedaleko na Zapadnoj 26. ulici. Impresioniran sam monumentalnom gotskom katedralom iznad čijeg se ulaza nalazi mozaik sa poprsjem Svetog Save, čije ime crkva nosi. Prima nas

osnovao. Za vreme dvadesetogodišnjeg boravka u Njujorku Firči je vredno radio na tehničkom usavršavanju svog instrumenta, da bi u jednom momentu patentirao novu konstrukciju bubnja tzv. *roto-tom* (bubanj se štimuje tako što se okreće oko svoje ose) te krenuo u proizvodnju i distribuciju istog. Njegov novi bubanj su naručili mnogi svetski poznati bubnjari, a poslednjih nekoliko godina radio je na osvajanju balkanskog tržišta. Uglavnom, kontejner u koji je trebalo da bude spakovana kompletna radionica za proizvodnju Firčijevog bubnja i nekoliko stotina kutija sa gotovim proizvodom za Srbiju, je posle dužeg natezanja, dostavljen na jedan plac u Njudžersiju. Koristim priliku da sa Firčijem ćaskam o herojskim danima

Njujorške vertikale

ljubazno sveštenik Đokan Majstorović sa kojim ćaskam o istorijatu crkve i srpskoj zajednici u Njujorku. Otac Đokan nas uvodi u crkvu, a tek u njenom centralnom brodu doživljava se njena prava veličina. Izgrađena je 1855. godine kao kapela Svete Trojice, a za samo 30.000 dolara otkupljena 1942. godine od Protestanata. U njoj je neposredno posle Drugog svetskog rata boravio i služio Vladika Nikolaj Velimirović.

Rastajemo se sa ocem Đokanom, a Đole mi saopštava da je na redu poseta njegovom dugogodišnjem prijatelju, još jednom rokeru - Firčiju. Kaže, ovaj ga je baš jutros zvaao da mu pomogne oko selidbe. Ivan Fece Firči je bio bubnjar u raznim jugoslovenskim novotalasnim grupama: *Laboratorija zvuka, Džakarta, FIT, Luna* i sada već legendarnoj *EKV*, a krajem osamdesetih napustio je zemlju i nastanio se u Njujorku. Zajedno sa njim jugoslavensku pop-rok scenu napustila je, u to vreme njegova životna saputnica, pevačica Marina Perazić. Tokom devedestih njihov stan u Grinič Vilidžu bio je kao *Rikova kafana* iz filma *Kazablanka* - prolazna stanica za begunce iz balkanskog haosa.

Sa Firčijem se nalazimo u samom srcu *Grinič Vilidža*, u jednom potpuno andergraund portugalskom kafiću. Deluje unezveren jer, kako kaže, još nije dobio potvrdu o isporuci brodskog kontejnera. Zbunjeno ga pitam: *Brodski kontejner - šta će ti to?* I tada saznajem "surovu" istinu: Firči se ne seli iz stana u stan, nego se seli u Srbiju tj. u rodni Novi Sad seli svoju malu fabriku bubnjeva koju je u Njujorku

naše novotalasne scene, vremenu dok je svirao u *Luni* i *EKV*. Iako nisam imao vremena da uključim snimač, naš razgovor se pretvara u mali intervju. Saznajem stvari koje ne pišu ni u jednoj rok-enciklopediji npr. da je za prvi i jedini LP grupe *Luna* (koji danas ima kulturni status među diskofilima) najzaslužniji Marko Breclj, originalni pevač grupe *Buldožer* i da je on ubedio Borisa Belea (tada urednika mariborskog *Helidona*) da im izda album *Nestvarne stvari*. Razgovor neminovno vodi do Firčijevih dana provedenih u *EKV*, pa ekskluzivno saznajem da je u toku priprema drugog dela projekta *EKV Revisited* tj. da su remiksi već gotovi, a da se radi o snimku jednog živog nastupa Milana i benda iz devedesetih godina u novosadskoj diskoteci *Paradiso*. Prvi deo projekta tj. CD, koji je izašao prošle godine u izdanju *RTS-a*, doživeo je ponovljeni tiraž. Firči mi kaže da od toga još nije video ni prebijene banke, što mene lično ni malo ne čudi, obzirom na činjenicu koja ekipa (nadamo se ne još za dugo) upravlja srpskim javnim servisom.

Seli smo na kraju u kombi i krenuli u pravcu Njudžersija, ali smo usput svratili i Bruklin da dostavimo deo bivšeg Firčijevog nameštaja jednom od njegovih novosadskih ortaka, koji je baš tog dana bio stao na ludi kamen sa jednom simpatičnom Njujorčankom. Kasnije, u toku vožnje prema Njudžersiju, saznaću još jednu surovu istinu, da je to ustvari brak zbog papira - famozne "zelene kartice". Pomalo u nevernici slušam od ekipe iz kombija,

koja se usput povećala za još jednog "fizikalca" (simpatični Crnogorac Vanja uskočio je da pripomogne kod utovara) koliko je teško postati legalan u Americi tj. dobiti grin kard. Naviknut na sav komfor Vankuvera i "nepodnošljivu lakoću" dobijanja kanadskog državljanstva tj. svih beneficija koje emigranti u Kanadi uživaju, razmišljam u sebi kako smo svi mi koji smo zemlju lovorovog lista izabrali za svoju destinaciju ustvari napravili dobar izbor. *Ne daj bože, dakle, da smo dopali kod ujkama Sema*, šapućem trijumfalno. Dok se vozimo kroz Harlem, gledam kroz prozor šmrjljave ulice, oronule zgrade, gomile naslaganog dubreta na svakom čošku i sav taj polusvet koji tamo nekim usudom obitava i u jednom trenutku glasno pitam svoje saputnike: *Koliko vam je vremena trebalo da se naviknete na ovo zlo koje ja sad očima gledam?* Vanja, najpričljiviji od svih, kao da je očekivao baš to pitanje, odgovara: *Zemljače, ja sam ođe petnajst godina i još se nisam na ovo zlo naviko, niti ću se ikad navići. Jedva čekam dan da odavde odem, a kad jednom odem nikad se više ođe vraćati neću, oca mi očinjega*. Ovom emotivnom odgovorom na moje emotivno pitanje nisam imao ništa ni da oduzmem ni da dodam.

Stižemo u Njužersi u kasno popodne i odmah se bacamo na utovar Firčijevih skalamerija. Dok fizikalizujemo saznajem razne zanimljivosti iz života naše njujorške emigracije, ali, ma koliko one bile zanimljive, ovo je mali prostor da ih prepričam. Pos'o završavano negde iza ponoći i dok nas Firči vozi do Bronksa (gde Đole ima gajbu) već razmišljam o sutrašnjem danu tj. kako da ga najracionalnije iskoristim. Unapred znam da je dan, pa makar i letnji, isuviše kratak da bi video i deo nečega što me interesuje. Odlučujem se za dva tri muzeja, koji se svi nalaze negde na istočnom potezu Central Parka: *Gugenhajm, Metropoliten* i *Muzej moderne umetnosti*, ali sa ovim trećim nemam sreće, pošto je zatvoren baš tog dana (utorak). Bazam uzduž Pete Avenije i Central Parka kroz štandove sa suvenirima i umesto klasične majice ili kačketa sa natpisom *I Love NYC*, kupujem majicu sa likom Baraka Obame i porukom HOPE.

Da, nadajmo se da će moja sledeća poseta Americi biti poseta zemlji koja će ponovo pronaći sebe tj. ono zbog čega u nju već dvesta-trista godina dolaze oni koji su se nadaju da će tu moći da ostvare svoje snove. Sa Đoletom se nalazim uveče, neposredno pre polaska busa koji će me vratiti u Picburg, te jedva uspevamo da obidemo *ground zero* moderne apokalipse, mesto gde su do samo pre sedam godina štrčale kule *Svetskog trgovinskog centra*. Sada je tamo veliko gradilište, a, ako je verovati Đoletu, niko još ne zna šta se gradi.

Dok iza mene ostaju svetla Menhetna, razmišljam: kako je moguće da se moja nekadašnja predstava o Njujorku, kao o ultimativnoj destinaciji tj. gradu u kome zapravo treba živeti, za samo dva dana raspršila kao mehur od sapunice. Polako počinjem da shvatam zašto Vankuver već dugi niz godina biraju kao najbolje mesto za život na planeti. Svuda pođi, u Vankuver dođi!